

ELŻBIETA KOZŁOWSKA

Uniwersytet Rzeszowski

**Kultura w służbie glottodydaktyki.
Bożena Szałasta-Rogowska, *Literatura bliska i daleka.*
*Szkice z zakresu glottodydaktyki*¹**

Glottodydaktyka to dyscyplina prężnie rozwijająca się w ostatnich latach. Wiąże się to z dużym zainteresowaniem nauką języków obcych, potrzebą poznawania innych krajów i kultur. Możemy także zaobserwować wzrost zainteresowania nauką języka polskiego jako obcego, a co za tym idzie, znaczący przyrost publikacji poświęconych glottodydaktyce polonistycznej. Co więcej, coraz większą wagę przywiązuje się do wykorzystania w procesie nauczania języka polskiego jako obcego nie tylko tradycyjnych sposobów wprowadzania zagadnień językowych, ale odwoływania się do tekstów literackich i kontekstów kulturowych. Zwraca na to uwagę m.in. Anna Seretny w pracy *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego*: „Znajomość języka obcego to nie tylko przyswojenie określonego zasobu leksyki i struktur gramatycznych i posługiwanie się nimi w obrębie czterech sprawności. To także poznawanie zwyczajów, tradycji, kultury danego narodu. Nie sposób więc wyobrazić sobie nauki języka obcego bez kontaktu z literaturą”². Kultura jako zagadnienie pojawiające się w obszarze zainteresowań glottodydaktyków (z uwzględnieniem jednak w największym stopniu realizoznawstwa) stała się przedmiotem badań Przemysława Gębała³. Z kolei wiele praktycznych rozwiązań dotyczących wykorzystania tekstów kultury na zajęciach lektoratowych z języka polskiego zawiera praca *Bliżej Polski. Wiedza o Polsce i jej kulturze*⁴.

Warto także wspomnieć o pracach innych autorów badających zagadnienie funkcjonowania tekstu literackiego w procesie nauczania języka polskiego jako drugiego i obcego⁵. Próbę całościowego spojrzenia na problematykę tekstu lite-

¹ B. Szałasta-Rogowska, *Literatura bliska i daleka. Szkice z zakresu glottodydaktyki*, Katowice 2017.

² A. Seretny, *Nauka o literaturze i teksty literackie w dydaktyce języka polskiego jako obcego/drugiego* [w:] *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego*, red. E. Lipińska, A. Seretny, Kraków 2006, s. 246.

³ P. Gębał, *Dydaktyka kultury polskiej w kształceniu językowym cudzoziemców*, Kraków 2010.

⁴ B. Guziuk-Świca, A. Butcher, *Bliżej Polski. Wiedza o Polsce i jej kulturze*, cz. II, Lublin 2011.

⁵ Por. m.in. A. Achteulik, *Tekst literacki jako źródło wiedzy o kulturze polskiej* [w:] *Wrocławska dyskusja o języku polskim jako obcym. Materiały z międzynarodowej konferencji Stowarzyszenia*

rackiego w zakresie nauczania języka polskiego jako obcego podejmuje praca Tamary Czerkies⁶. Autorka sytuuje zagadnienie kształcenia literackiego w szerokim kontekście ustaleń pedagogicznych i glottodydaktycznych, nie stroniąc także od odniesień do metodyki nauczania literatury i języka polskiego. Tekst literacki traktowany jest jako swego rodzaju narzędzie służące kształceniu językowemu oraz rozwijaniu kompetencji kulturowych. Istotne stają się w nauczaniu języka polskiego jako obcego koncepcja międzykulturowa oraz strategia zadaniowa.

Bardzo dobrze wpisuje się w nurt poszukiwań glottodydaktycznych najnowsza publikacja Bożeny Szałaasty-Rogowskiej *Literatura bliska i daleka. Szkice z zakresu glottodydaktyki*⁷. Praca stanowi zbiór artykułów wcześniej już publikowanych, ale – jak stwierdza Autorka – przejranych i uaktualnionych⁸. Część pierwsza, zatytułowana *Słowne obrazy*, zawiera m.in. rozważania poświęcone związkom literatury i malarstwa z uwzględnieniem możliwości wykorzystania przykładów tych powiązań na zajęciach lektoratowych. Bożena Szałasta-Rogowska powołuje się na wypowiedzi innych glottodydaktyków traktujące o sposobach pracy z tekstami kultury. Przywołuje m.in. poglądy Anny Seretny na temat roli tekstu literackiego w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Seretny wyróżnia w pracy z tekstem literackim opcje: pragmatyczną, estetyczną i strategiczną, opowiadając się za jak najszerszym wykorzystaniem tej ostatniej⁹. Szałasta-Rogowska podziela ten pogląd, stwierdzając wszakże, że podobnie jak z tekstem literackim, można postępować z dziełem malarskim¹⁰. Zdając sobie sprawę ze specyfiki zajęć mających za cel przede wszystkim nauczenie języka, pisze: „Lektor języka polskiego jako obcego nie powinien mieć jednak aspiracji przedstawiania na lekcjach szczegółowego kursu polskiego malarstwa czy rodzimej historii literatury”¹¹. Obcowanie z tekstami kultury na zajęciach z natury rzeczy wymaga od słuchaczy dobrej znajomości języka polskiego, stąd też jest to propozycja głównie dla grup o średnim i wysokim stopniu zaawansowania.

Za bezsprzeczną wartość omawianej pracy należy uznać wskazanie także takich rozwiązań dydaktycznych, które mogą być wykorzystane w pracy z grupami początkującymi. Autorka podaje liczne przykłady dzieł malarskich, które można wziąć pod uwagę podczas nauczania słownictwa. Odnosząc się do metod nauczania

„Bristol”, red. A. Dąbrowska, Wrocław 2004; R. Cudak, *Interpretacja tekstu literackiego w edukacji studentów zaawansowanych* [w:] *Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego*, red. A. Achteplik, M. Kita, J. Tambor, Katowice 2010; G. Zarzycka, *Opis pedagogiki zorientowanej na rozwój kompetencji i wrażliwości kulturowej* [w:] *W poszukiwaniu nowych rozwiązań. Dydaktyka języka polskiego jako obcego u progu XXI wieku*, red. W. Miodunka, A. Seretny, Kraków 2008.

⁶ T. Czerkies, *Tekst literacki w nauczaniu języka polskiego jako obcego (z elementami pedagogiki dyskursywnej)*, Kraków 2012.

⁷ B. Szałasta-Rogowska, *Literatura bliska i daleka. Szkice z zakresu glottodydaktyki*, Katowice 2017.

⁸ Por. tamże, s. 139.

⁹ A. Seretny, dz. cyt.

¹⁰ B. Szałasta-Rogowska, dz. cyt., s. 25.

¹¹ Tamże, s. 15.

języka polskiego jako obcego, katalog tradycyjnie stosowanych sposobów nauczania poszerza o przekład intersemiotyczny i – zaproponowane przez Zenona Urygę – metody kształcenia literackiego (impresyjno-eksponujące) stosowane zazwyczaj na lekcjach dla rodzimych użytkowników języka¹². Egzemplifikację poglądów Autorki stanowią propozycje działań analityczno-interpretacyjnych zawarte w dalszej części pracy. Odnajdujemy tu próbę wykorzystania znanego obrazu Piotra Bruegla *Dwie małpy* i nawiązującego do niego wiersza Wisławy Szymborskiej *Dwie małpy Bruegla*. Autorka *Literatury bliskiej i dalekiej* nie poprzestaje jednak na tym – dla polonistów dosyć oczywistym – zestawieniu. Przywołuje bowiem także mniej znany utwór polskiej poetki tworzącej w Kanadzie, Grażyny Zambrzyckiej, *Isla Cozumel*. Dopiero zestawienie tych trzech tekstów kultury – obrazu Bruegla, wierszy Szymborskiej i Zambrzyckiej czyni podstawę dwugodzinnych zajęć dla studentów zaawansowanych. Próba odczytania przenośnych znaczeń omawianych tekstów spleta się tu z ćwiczeniami językowymi, tworząc inspirujący materiał do pracy dla nauczyciela języka polskiego jako obcego.

Osobna część rozważań traktująca o „glottodydaktycznym wykorzystaniu uczucia nostalgii”¹³ poświęcona została poezji emigracyjnej. Znajdujemy tu znowu swoisty „katalog” tekstów, które można wykorzystać na zajęciach. Jest to niewątpliwie cenna odpowiedź dla nauczyciela poszukującego własnych rozwiązań. Szczególną uwagę Autorki przykuły jednak dwa teksty – *Exit* Marka Kusiby i *Argument* Bogdana Czaykowskiego. Ten pierwszy staje się podstawą zajęć dla obcokrajowców lub młodzieży polonijnej, gdyż „lekcja ma bazować na osobistych doświadczeniach emigracyjnych (czy choćby czasowego przebywania poza własną ojczyzną)”¹⁴. Konstatacja Autorki, że z takim audytorium łatwiej będzie rozważać problem nostalgii, wydaje się ze wszech miar słuszna. Drugi ze wspomnianych tekstów, *Argument* Czaykowskiego, został potraktowany jako materiał dydaktyczny do wykorzystania na zajęciach ze studentami posługującymi się językiem polskim na poziomie A2. Można mieć jednak wątpliwości, czy wszyscy słuchacze reprezentujący ten poziom znajomości języka podołają postawionym przed nimi zadaniom. Nie zmienia to faktu, że przedstawiony model zajęć jest przydatny i w określonych sytuacjach można wykorzystać go na poziomie wyższym.

Praca Bożeny Szałasty-Rogowskiej uwzględnia też w procesie glottodydaktycznym rozmowę o tematach trudnych, tabuizowanych. Za jedno z takich zagadnień należy niewątpliwie uznać problem zaburzeń odżywiania, w tym anoreksji, tak bardzo wyniszczającej organizmy osób nią dotkniętych. Zazwyczaj tego typu zagadnienia omawia się na zajęciach lektoratowych na podstawie tekstów publicystycznych czy popularnonaukowych. W omawianej pracy proponuje się, aby powiązać rozważania o anoreksji z lekturą i interpretacją tekstu *Sandra K.* Manueli Gretkowskiej. Taka strategia umożliwi rozpatrzenie problemu w szerszym kon-

¹² Por. Z. Uryga, *Godziny polskiego*, Warszawa–Kraków 1996.

¹³ B. Szałasta-Rogowska, dz. cyt., s. 51.

¹⁴ Tamże, s. 65.

tekście kulturowym i ułatwia rozmowę o sprawach trudnych, gdyż tekst literacki „staje się przecież nie tylko źródłem autentycznych struktur językowych, inspiruje do analizy i interpretacji, jest elementem naszej kultury narodowej i pretekstem do dyskusji, ale może też być filtrem [...] ułatwiającym studentowi zadumę nad własnymi uczuciami czy wręcz katalizatorem przygotowującym mu grunt do werbalizacji własnych doświadczeń¹⁵. Tom szkiców z zakresu glottodydaktyki zamyka rozdział „*Miłość, topaz i drozd*”, czyli *starożytne tajemnice na lekcjach języka polskiego jako obcego*, w którym przedstawiony został model zajęć kulturowych i językowych związanych z postacią królowej Saby. Istotną częścią zaprezentowanego scenariusza jest lektura i analityczno-interpretacyjny ogląd wiersza Grażyny Zambrzyckiej *Starość królowej Saby*.

Czytelnik tomu *Literatura bliska i daleka* otrzymuje zatem kilka interesujących propozycji wykorzystania w procesie nauczania języka polskiego jako obcego tekstów kultury (malarstwo, poezja, proza), które jednak nie funkcjonują jedynie jako podstawa szeroko rozumianej edukacji kulturowej (choć ten aspekt jest również uwzględniany), ale służą podniesieniu kompetencji językowej uczestników zajęć. Autorka pracy nie unika także rozważań dydaktycznych, odnosząc się do literatury przedmiotu i równocześnie wskazując, jakie sposoby pracy z dziełami sztuki uznaje za szczególnie przydatne. Odbiorcami tej pracy mogą być zatem zarówno glottodydaktycy parający się tą dziedziną naukowo, jak i nauczyciele praktycy, którzy odnajdą tu zarówno podpowiedzi i niemal gotowe konspekty zajęć, jak i inspiracje do własnych poszukiwań. Sięgnąć po rozważania Bożeny Szałasty-Rogowskiej mogą także studenci filologii polskiej ze specjalnością glottodydaktyczną i słuchacze studiów podyplomowych, słowem, wszyscy ci, którym zależy na tym, aby proces poznawania języka polskiego przez cudzoziemców był nie tylko efektywny, ale i atrakcyjny.

Bibliografia

- Czerkies T., *Tekst literacki w nauczaniu języka polskiego jako obcego (z elementami pedagogiki dyskursywnej)*, Kraków 2012.
- Gębał P., *Dydaktyka kultury polskiej w kształceniu językowym cudzoziemców*, Kraków 2010.
- Janowska I., *Podejście zadaniowe do nauczania i uczenia się języków obcych*, Kraków 2011.
- Seretny A., *Nauka o literaturze i teksty literackie w dydaktyce języka polskiego jako obcego/drugiego [w:] Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego*, red. E. Lipińska, A. Seretny, Kraków 2006.

¹⁵ Tamże, s. 101.